

Intimní život čichavce líbajícího

Že by se ryby opravdu „líbaly“, tedy dotýkaly tlamou? To je bohužel pouze naivní představa lidí, kteří sledují, že setkání dvou jedinců téhož rybiho druhu provázejí rytmické doteky vyhrnutých rtů. Nevyjadřují tím však náklonnost jednoho k druhému, jde pouze o neagresivní projevy rivality. Národní pojmenování čichavec líbající se pro druh *Helostoma temminckii* však již vzilo, a také se dobře pamatuje (objevuje se i v jiných jazycích, např. v angličtině se těmto rybám říká Kissing Gourami).

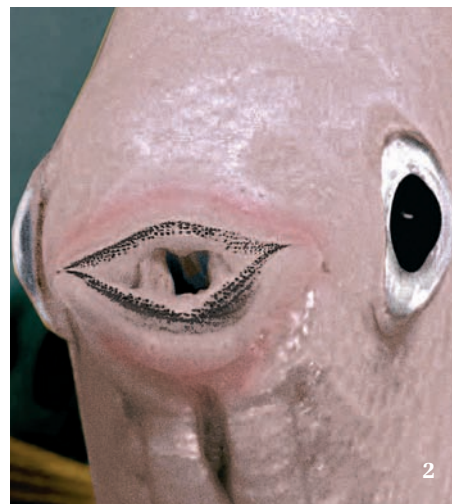
Čichavec líbající je jediným zástupcem čeledi čichavcovití (*Helostomatidae*), jenž se od ostatních labyrintních ryb (dýchají i vzdušný kyslík pomocí nadžaberního orgánu – labyrintu) velmi liší; další druhy a rody čichavců (*Trichogaster*, *Trichopodus* aj.) patří spolu s rájovci (např. *Macropodus*), bojovnicemi (*Betta*) nebo vrčivkami (*Trichopsis* a *Ctenops*) do čeledi guramovití (*Osphronemidae*). Neplatné vědecké názvy druhu (synonyma), které uvádí starší odborná literatura pro čichavce líbajícího, jsou *Holostoma oligacanthum*, *H. servus*, *H. tamhakan*, *Helostoma rudolfi* nebo *H. temminckii*. Oblast výskytu v přírodě má tento druh značně širokou: Jáva, Borneo, Sumatra, Malajský poloostrov, Thajsko a Vietnam. Ryby se v hojném počtu nacházejí v zarostlých nížinných úsecích řek, jezer a v močálech, ve sladké i brakické vodě. I v přírodě se běžně vyskytují dvě barevné formy, a to zelená a xantorická (s masově růžovým až zlatavým zbarvením těla s černými očima). Místní názvy čichavce líbajícího jsou pla ikoh, pla mor tan, pla itan, pla bei tan, pla wee či pla wi.

Tato ryba se těší mezi domorodými obyvateli velké oblibě pro své chutné maso. Dorůstá totiž podle sdělení rybářů 33 až téměř 50 cm a H. M. Smith (1945) uvádí,

že ojedinělé úlovky mohou být velké až 56 cm. Často je záměrně vysazována i do rybníků sloužících především k zaplavlávání polí při nedostatku vláhy, podobně jako další oblíbená konzumní labyrintní ryba – gurama velká (*Osphronemus goramy*), zvaná též čichavec velký, která byla vysazena v mnoha zemích světa. Schopnost dýchat vzdušný kyslík umožňuje těmto a některým dalším labyrintkám obývat biotopy s nedostatečně prokysličenou vodou (např. rýžová pole), což zájem o ně u domorodých rybářů zvyšuje. Především menší labyrintky patřily k prvním tropickým rybám chovaným v akváriích.

Pozoruhodné chování

První dovoz živých čichavců líbajících do Evropy se uskutečnil pravděpodobně v r. 1950, a to zprostředkovaně z Floridy. Z obchodních důvodů dávají dovozci přednost rybám atraktivnějším, tedy xantorického typu. V akváriích mává čichavec líbající menší velikost, úměrnou danému životnímu prostoru. Obvyklá délka u pohlavně dospělých ryb je 10–18 cm. Složení vody pro chov i odchov není v případě tohoto druhu rozhodující. Proč není tedy mezi akvaristickou veřejností příliš rozšířený? Jde především o potravní nároky

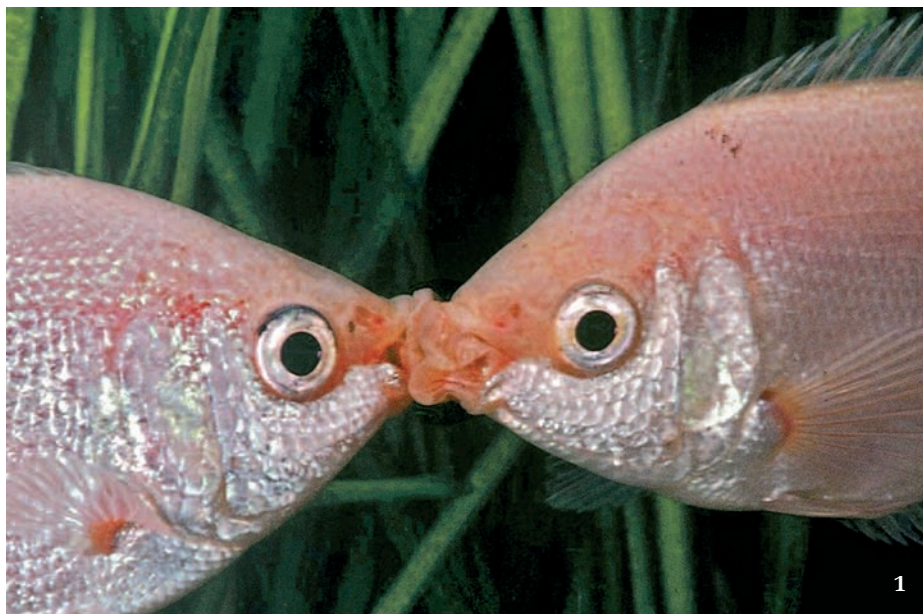

mládat. Ještě v 70. letech minulého století byly akvaristické prodejny přímo zavazeny mládaty čichavce líbajícího. Brzy však zájemci poznali, že není snadné jim zajistit nezbytnou vhodnou stravu. Větší sousta totiž tento druh nedokáže přijímat. Udržet proto tuto labyrintku při životě a navíc ji zdárně v zajetí rozmnožit se dařilo jen trpělivým nadšencům, kteří pravidelně lovili v přírodě živý plankton.

Tření čichavců líbajících chovaných v zajetí bývá našemu pohledu dost skryté, protože se odehrává po setmění, většinou už bez přítomnosti chovatele u třecí nádrže. Že se v akváriu něco děje, bývá ale i na dálku dobře slyšet, neboť ryby jsou při námluvách hlučné. Chovný pár uskuteční při jednom tření 5–7 třecích aktů, během každého samice odkládá až tisíc jiker, které samec bezprostředně oplodňuje (viz obr. 4–8 na následující str. 36). Samice může být v objetí samce mnohdy zatlačena ke dnu a tryskající jikry se volně vznášejí ve vodě. Protože jsou lehčí, soustřeďují se na hladině. Rodičovský pár z ní již během tření nasává jikry do tlamy jako do trychtýře a konzumuje. Bohatou snůšku čítající odhadem 4–7 tisíc jiker tak velmi zredukuje, odhadem až na polovinu. (Pozn.: Absence rodičovské péče o potomstvo je jedním z rozdílů čichavce líbajícího z monotypické čeledi čichavcovití od ostatních ryb česky označovaných jako čichavci z čeledi guramovití, u nichž samci budují pro jikry ve svém teritoriu pěnové hnízdo tvořené bublinkami obalenými ústním sekretem.)

Při teplotě 26–29 °C se volné zárodky (eleuterembrya) líhnou po 12–17 hodinách. Rozplavaná mláďata přijímají nejdrobnější živou potravu (vířníky a raná stadia nauplií – larev buchaneek) a rychle, ale nestejněměrně rostou; drobtinu musíme po třech týdnech pracně tříditi podle velikosti. Ve stáří asi dvou měsíců dobře krmené ryby dosahují zhruba 5–6 cm. V období tvorby labyrintu je třeba nabízet mladým rybám co nejdrobnější potravu, což je zásadní pro odchov mládat i u ostatních druhů čichavců.

- 1 Čichavec líbající (*Helostoma temminckii*). Dotýkání se tlamou představuje spíše neagresivní projevy rivality.
- 2 Rohovité lišty na vychlípitelných rtech čichavců umožňují seškrabávání řas. Patrný je i úzký jícen.

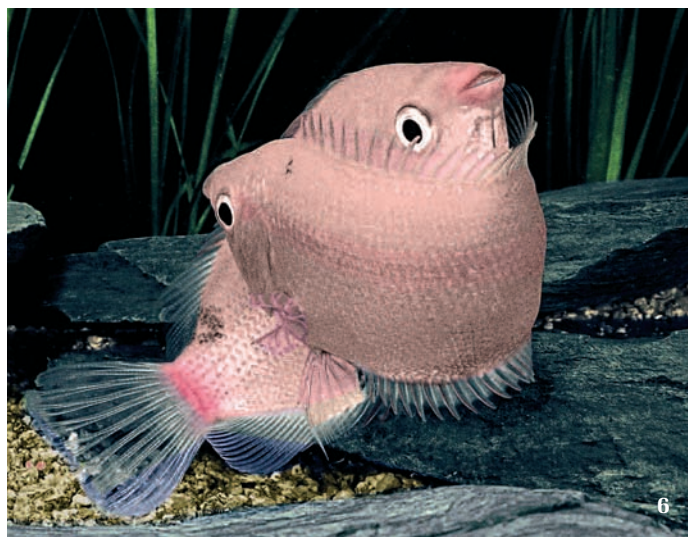
3

4

5

6

7

8

9

3 Chovný pár xantorické formy (růžově až zlatavě zbarvené) čichavce líbajcího. Pohlaví není snadné rozlišit. Samice ale bývá poněkud vyšší ve hřbetě, samec zase aktivnější.

4 Samec začíná projevovat zájem o samici a snaží se ji stimulovat doteky tlamou na zadní části břicha. Při tření může být až nečekaně agresivní, ale partnerce nijak vážně neubližuje.

5 Vzrušení samce se ještě zcela nepřeneslo na samici, ale jeho chování je stále dotěrnější. Začíná se tlamou dotýkat celého jejího těla, až samice naléhání nakonec podlehne.

6 Samice se podvoluje objetí a obě ryby začnou kroužit těsně kolem sebe.

K souznění partnerů dochází vždy u dna nebo těsně nad ním.

7 Při těsnějším sevření těla samice dochází k vypouštění pohlavních produktů. Oplodněné jikry se vznášejí ve volném prostoru a pomalu stoupají k hladině.

8 Vrcholný třecí akt trvá dlouho, samice odloží najednou až tisíc jiker. Samec ji zatlačuje mezi nerovnosti dna. Takových spojení proběhne během jednoho tření 5–7.

9 Mladé ryby zelené i xantorické formy. Ze snímku pořízeného v prodejně je zřejmé, že již dlouho nedostaly živý plankton a byly krmeny nevhodnou potravou (obvykle nitěnky). Snímky J. Eliáše